

Plaatsingslijst van het archief van J.P.A. Mekkes

Levensjaren 1898-1987 (1910-1989)

Samengesteld door E.M. Jansen BA.

Historisch Documentatiecentrum voor het
Nederlands Protestantisme (1800-heden)
Vrije Universiteit Amsterdam
De Boelelaan 1105
1081 HV Amsterdam

Collectie nummer: 092
Februari 2008 / juli 2023

Inleiding

Er is zeer weinig over J.P.A. Mekkes in de literatuur te vinden. De meeste informatie over hem is afkomstig uit *Beweging: reformatorisch, wijsgerig, informatief* 51 (1987). Deze uitgave werd aan Mekkes gewijd na zijn overlijden. In het archief is niet veel meer te vinden. Wegens tijdgebrek heb ik mij niet verder in het leven of de werken van Mekkes kunnen verdiepen.

Johannes Petrus Albertus Mekkes werd geboren in 1898 en stierf in 1987. Hij en zijn vrouw Johanna bleven kinderloos. Mekkes ging pas laat studeren, in 1932 begon hij met zijn studie, terwijl hij van 1933 tot 1940 adjudant van de Commandant van het Veldleger generaal W. Roëll was. Mekkes kwam door middel van zijn militaire opleiding aan de universiteit van Nijmegen, waar hij rechten ging studeren. Daar kreeg hij belangstelling voor de taak en de grenzen van de staat en kwam in aanraking met Wijsbegeerte der Wetsidee. Daar ontwikkelde hij een interesse in de christelijke filosofie. Hij deed zijn doctoralexamen in 1935 en promoveerde in 1940 bij H. Dooyeweerd op het proefschrift *Proeve eener Critische Beschouwing van de Ontwikkeling der Humanistische Rechtsstaattheorieën*. In Rotterdam had Mekkes al in 1947 een leerstoel gekregen, later zou hij er ook een krijgen in Eindhoven en Delft en werd hij benoemd tot hoogleraar in de Calvinistische Wijsbegeerte aan de universiteit van Leiden. Op 14 oktober 1949 hield hij zijn inaugurele rede: *De Beteekenis van het Subject in de Moderne Waarde-Philosophie onder het Licht der Wetsidee*. Hij verwerkte de opvattingen van Dooyeweerd tot zijn eigen stijl van filosoferen en hij heeft grote invloed gehad op de Reformatorische Wijsbegeerte.

Van 1945 tot 1949 was hij redactiesecretaris van het blad *Philosophia Reformata* en in 1948 werd hij een vaste medewerker van het blad *Polemios*, waar hij veel samenwerkte met G. Puchinger. Hij schreef tijdens zijn 22-jarige hoogleraarschap meer dan 600 artikelen en 4 boeken.¹ J. van der Hoeven noemde in *Beweging: reformatorisch, wijsgerig, informatief* 51 (1987) de tenen van deze werken kritisch en antithetisch.² Mekkes schreef zijn laatste artikel in 1975, daarna leefde hij min of meer in afzondering. Hij werd slechts door enkele vrienden nog regelmatig bezocht. Na de dood van zijn vrouw in 1980 werd hij trouw door een aantal oudere dames verzorgd tot aan zijn sterfdag.

Van 1942 tot 1945 werd Mekkes door de Duitsers gevangengehouden in het krijgsgevangenkamp Stanislau. Daar werd hij door medegevangenen gevraagd om 'colleges' te geven over wijsgerige onderwerpen. Een van zijn toehoorders in het gevangenkamp was H. Rookmaaker, die mede door het

¹ Een overzicht van al zijn werken is terug te vinden in: A.M. Petersen, *Bibliografie J.P.A. Mekkes* (Amsterdam 1977). De titels van de boeken zijn: *Scheppingsopenbaring en Wijsbegeerte* (1960), *Teksten en motief der creatuur* (1965), *Radix, tijd en kennen* (1971) en *Tijd der bezinning* (1973).

² J. van der Hoeven, 'Een ontmoeting met prof. dr. Mekkes was altijd een aanraking' in *Beweging: reformatorisch, wijsgerig, informatief* 51 (1987) 103.

werk van Mekkes christen werd. In het najaar van 1944 ontving Mekkes een oorkonde van zijn toehoorders als dank voor de colleges.

Drie mannen die Mekkes, volgens hemzelf sterk hebben beïnvloed zijn de generaal Roëll, zijn promotor Dooyeweerd en zijn predikant Forget. Deze drie mannen waren zijn raadslieden, leiders en vrienden.³ Ook voelde Mekkes zich verbonden met Groen van Prinsterer, omdat zij beiden streden voor een geestelijke strijd.⁴ In de jaren veertig en vijftig van de twintigste eeuw was er een kerkelijke strijd gaande, waarbij er een nieuwe zijtak gereformeerd ontstond die later bekend werden als de gereformeerde kerken vrijgemaakt. Mekkes was voor interkerkelijkheid en streed daar ook voor. Maar begin jaren vijftig verkondigde hij een eigen geestelijke boodschap: Christus – ‘de Meester’ in Mekkes’ bewoordingen – volgen. Dit was niet zozeer een nieuwe stellingname, maar een stellingname die niet gangbaar was in die tijd.

Mekkes streed tegen het opkomende materialisme en de daarmee gepaard gaande secularisatie van de cultuur. E. Schuurman wees erop dat de scherpte van Mekkes gepaard ging met hoffelijkheid. Hij bestreed geen personen, maar hun visies.⁵ Mekkes sloot zich aan bij de Waalse gemeente in Den Haag, omdat de toenmalige predikant G. Forget het evangelie in al zijn diepte, volheid en consequentie bracht.⁶ In de politiek maakte Mekkes zich verdienstelijk voor de Antirevolutionaire partij, maar toen het richting CDA ging, vormde hij samen met anderen het NEV (het Nationaal Evangelisch Verband). Het NEV sloot een verbond met de GPV (Gereformeerd Politiek Verbond), maar toen daaruit geen nieuwe christelijke partij voortvloeide, sloot hij zich aan bij de RPF (Reformatrische Politieke Federatie).

Mekkes stond sympathiek tegenover de SSR studenten (de gereformeerde studentenvereniging Societas Studiosorum Reformatorum), die streefden naar een inhoudsvolle confessioneel-gereformeerde SSR. Mekkes maakte zijn steun aan de SSR duidelijk door middel van het stuk ‘Open brief van Prof. Mekkes’ in *Polemios* 4 (1949).⁷ Om deze reden kreeg hij het erelidmaatschap van de SSR. In colleges waarschuwde hij de studenten voor ‘de eigenmachtige pretentie van het menselijk denken, van de rede, die overheersend het geestelijk klimaat in wijsbegeerte en wetenschap bepaalde en nog bepaalt’.⁸ Ondanks de hoge moeilijkheidsgraad van zijn colleges werden die toch druk bezocht. Mekkes was krachtig en overtuigend in spreken en deed zijn werk met liefde. In zijn werk was zijn toewijding aan God zichtbaar.⁹

Het archief van Mekkes is in twee delen bij het Historisch Documentatiecentrum binnen gekomen. Het eerste deel was afkomstig van G. Puchinger en bevatte voornamelijk foto’s van Mekkes en stukken betreffende zijn dood. Het tweede deel werd in januari 2008 door de Stichting Reformatori-

³ H. van der Laan, ‘Johan Mekkes, oude vriend’ in: *Beweging: reformatorisch, wijsgerig, informatief* 51 (1987) 118.

⁴ G. Puchinger, ‘Herinneringen aan Mekkes’ in: *Beweging: reformatorisch, wijsgerig, informatief* 51 (1987) 106.

⁵ E. Schuurman, ‘Bij het sterven van prof. dr. J.P.A. Mekkes’ in: *Beweging: reformatorisch, wijsgerig, informatief* 51 (1987) 111.

⁶ Schuurman, ‘Bij het sterven van prof. dr. J.P.A. Mekkes’, 111.

⁷ Puchinger, ‘Herinneringen aan Mekkes’, 104.

⁸ Schuurman, ‘Bij het sterven van prof. dr. J.P.A. Mekkes’, 110.

⁹ J.G. van Oord, ‘Uit liefde voor de Meester’ in: *Beweging: reformatorisch, wijsgerig, informatief* 51 (1987) 114-115.

sche Wijsbegeerte aan het Historisch Documentatiecentrum geschonken. Dit deel bevatte al geordende manuscripten, chronologische geordende stukken, correspondentie met Rookmaaker, twee dozen met een kaartensysteem en diverse oorkonden. De correspondentie van Mekkes en Rookmaaker bestaat uit kopieën. De dochter van Rookmaaker, Marleen Hengelaar, schrijft in twee begeleidende briefkaarten dat ze de originele correspondentie van haar vader naar Wheaton College heeft gestuurd en vermeld het adres daarvan. De chronologische geordende stukken zijn typoscripten, manuscripten en gepubliceerde stukken van Mekkes.

Deze plaatsingslijst werd eind 2007 gemaakt door Erin Marie Jansen in het kader van haar studie geschiedenis aan de Vrije Universiteit.

Literatuur

- ‘Redactioneel’ in: *Beweging: reformatorisch, wijsgierig, informatief* 51 (1987) 102.
- Bosch, J., ‘Prof. Dr. J.P.A. Mekkes tachtig jaar. Een herinnering en een profiel’ in: *Beweging: reformatorisch, wijsgierig, informatief* 42 (1978) 20-21.
- Hoeven, J. van der, ‘Een ontmoeting met prof. dr. Mekkes was altijd een aanraking’ in *Beweging: reformatorisch, wijsgierig, informatief* 51 (1987) 103.
- Hoeven, J. van der, ‘In memoriam J.P.A. Mekkes’ in: *Philosophia reformata* 52 (1987) 98-100.
- Laan, van der H., ‘Johan Mekkes, oude vriend’ in: *Beweging: reformatorisch, wijsgierig, informatief* 51 (1987) 118-119.
- Oord, J.G. van, ‘Uit liefde voor de Meester’ in: *Beweging: reformatorisch, wijsgierig, informatief* 51 (1987) 114-115.
- Petersen, A.M., *Bibliografie J.P.A. Mekkes* (Amsterdam 1977).
- Puchinger, G., ‘Herinneringen aan Mekkes’ in: *Beweging: reformatorisch, wijsgierig, informatief* 51 (1987) 104-107.
- Schuurman, E., ‘Bij het sterven van prof. dr. J.P.A. Mekkes’ in: *Beweging: reformatorisch, wijsgierig, informatief* 51 (1987) 110-111.

In 2012 werd een omslag stukken, geordend door en afkomstig van C. Groen aan de collectie toegevoegd.

In 2023 werden stukken afkomstig van het archief van K.A. Bril toegevoegd.
D. Houniet

Plaatsingslijst

Persoonlijke stukken

- 1 Persoonlijke foto's van Mekkes, 1910-1957 en z.d.
2 omslagen, 2 delen
- 2 Tekeningen, krantenknipsels, gedicht en briefje over Mekkes als goede leerling in het lager onderwijs, 1914-1966 en z.d.
1 omslag
- 3 Kopieën van statutenwijziging, rouwkaarten, het blad *Beweging: reformatorisch, wijsgerig, informatief* uit 1987, nr. 6 waarvan dat deel aan Mekkes is gewijd en een deel uit 2005, nr. 4 dat een artikel over Mekkes bevat, 1942-2005.
1 omslag
- 4 Kopieën van correspondentie met Rookmaaker en de briefkaarten van Marleen Hengelaar-Rookmaaker, 1943-1953.
1 omslag
- 5 Brieven en kaarten aan Mekkes, 1944-1979 en z.d.
1 omslag
- 6 Stukken betreffende zijn overlijden, zijn begraafplaats en testament, 1978-1989.
1 omslag

Openbaar leven en academische carrière

- 7 Stukken betreffende militaire carrière, brief van de secretaris van de gemeente Harderwijk betreffende zijn dienstbeëindiging bij de gemeente Harderwijk en een menukaart, 1915-1975.
1 omslag
- 8 Doctoraalbul, 1940.
1 omslag
N.B. opgenomen in archief 193
- 9 Chronologisch geordende manuscripten, typoscripten en gepubliceerde stukken met correspondentie, 1946-1976 en z.d.
32 omslagen
- 10 Manuscripten en een lijst van de inhoud, 1953-1956.
3 omslagen

- 11 Oorkonde betreffende het Lidmaatschap van Verdienste van de Orde van de Vereniging Orde van Practiserende Graphologen, 1959.
1 stuk
N.B. opgenomen in archief 193
- 12 Oorkonde betreffende erelidmaatschap van de Societas Studiosorum Reformatorum, 1960.
1 stuk
N.B. opgenomen in archief 193
- 13 Oorkonde betreffende benoeming tot officier in de Orde van Oranje-Nassau, 1960.
1 stuk
N.B. opgenomen in archief 193
- 14 Notitieboek met aantekeningen en wiskundige tekeningen, z.d.
1 deel
- 15 Kaartsysteem en aantekenboekjes, z.d.
2 dozen

Aanvulling 2008

Van de Vereniging voor Calvinistische Wijsbegeerte, 3 omslagen.

Persoonlijke stukken en correspondentie, 1914-1971.
1 omslag

Correspondentie-bladen ter bespreking van politieke en sociale vragen bij het licht van Gods Woord, nrs. 1-28, 1945-1948
1 omslag

Antirevolutionair in deze tijd en enkele artikelen uit *De Reformatie*, 1947-1954

Aanvulling 2015

Van de Vereniging voor Calvinistische Wijsbegeerte, 1 omslag.

Preken (gedeeltelijk in het Frans), kopieën correspondentie met H. Rookmaaker en enkele artikelen van Mekkes, 1945-1970.

Aanvullingen 2023

Mekkes, J.P.A., 'Cursus Anthropologie 1953-'54. Gehouden voor belangstellenden te Rotterdam (uitgewerkt buiten verantwoordelijkheid van de docent).' Uitgave van de Kring Rotterdam der Vereniging voor Calvinistische Wijsbegeerte. Gestencild, 27 pagina's.

- , ‘Colleges Anthropologie (1954-1955) II De mens en zijn geschiedenis. Gehouden voor belangstellenden te Rotterdam (uitgewerkt buiten verantwoordelijkheid van de docent).’ Uitgave van de Kring Rotterdam der Vereniging voor Calvinistische Wijsbegeerte. Gestencild, 26 pagina’s.
- , ‘Geloof contra geloof in de wijsbegeerte der levensbeschouwing. Colleges, gehouden voor belangstellenden te Rotterdam in het winterseizoen 1955-1956 (uitgewerkt buiten verantwoordelijkheid van de docent).’ Uitgave van de Kring Rotterdam der Vereniging voor Calvinistische Wijsbegeerte. Gestencild, 26 pagina’s.
- , ‘De grens van het denken. Colleges, gehouden voor belangstellenden te Rotterdam in het winterseizoen 1956-1957 (uitgewerkt buiten verantwoordelijkheid van de docent).’ Uitgave van de Kring Rotterdam der Vereniging voor Calvinistische Wijsbegeerte. Gestencild, 28 pagina’s.
- , ‘Het grensgebied van wetenschap en geloof. Dictaat van Lezingen gehouden voor de Studiekring van Gereformeerden te Amsterdam en de kring Amsterdam van de Vereniging voor Calvinistische Wijsbegeerte. Winterseizoen 1956/’57 (Uitgewerkt buiten verantwoordelijkheid van Prof. Mekkes).’ Gestencild, 19 pagina’s.